

Opetusministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto

cc: anna.vuopala@minedu.fi

Helsinki 31.5.2007

Lausunto tekijänoikeuden suuntaviivoja koskevasta keskustelumuistiosta

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:18

Sanomalehtien Liitto kiittää mahdollisuudesta lausua tekijänoikeuspolitiikan muodostamisesta ja tekijänoikeusjärjestelmän kehittämisestä opetusministeriön julkaiseman keskustelumuistion pohjalta.

Sanomalehtien Liiton pääviestit ovat:

- Toimiva tekijänoikeussuoja on perusedellytys sanomalehtiyritysten liiketoiminnalle ja sen kehittämislle. Näemme, että tarvittavat muutokset voidaan toteuttaa osittaisuudistuksina. Valmistelutyössä tai työryhmissä on oltava mukana edustajat keskeisistä tahoista.
- Työsuhdetekijänoikeus on sanomalehtien kannalta ensiarvoisen tärkeää erityisesti tulevaisuutta ajatellen. Sanomalehti on jo nyt monikanavainen tuote, ja tämä kehityspiirre tulee painottumaan jatkossa yhä vahvemmin. Tästä syystä työsuhdetekijänoikeutta koskeva sääntely on laajennettava koskemaan tietokoneohjelmien ja tietokantojen lisäksi muitakin teoslajeja ja valokuvia. Muutos on välttämätön, jotta yritykset voivat kehittää uusia tuotteita ja palveluita dynaamisesti muuttuvassa toimintaympäristössä ja vastata kuluttajien tarpeisiin ja toiveisiin. Muuttamis- ja edelleenluovutusosoikeuksia koskeva olettasäännös aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta ja tulisi kumota.
- Sopimuslisenssit ovat käyttökelpoisia vain aidoissa massakäyttötilanteissa. Vastustamme muistiossa esitettyä ”yleistä sopimuslisenssiä”, joka laajentaisi nykyisten sopimuslisenssien käyttöalaa.
- Linkitystä koskevat pelisäännöt olisi hyvä tavalla tai toisella selventää. Jos verkkoaineisto on maksutta ja ilman rekisteröitymistä saatavilla avoimissa verkoissa, aineiston etusivulle vievät linkit ovat hyväksyttäviä. Muunlaisesta linkityksestä tulisi sopia. Lupaolettama avoimessa verkossa olevan aineiston

kopiointiin ja saattamiseen yleisön saataviin ei ole perusteltu, vaan aineistoa on kohdeltava tekijänoikeuden normaalien periaatteiden pohjalta.

- Tekijänoikeusasiat tulisi siirtää opetusministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Tekijänoikeudessa on kysymys enemmän elinkeinopolitiikasta kuin kulttuuripolitiikasta. Tarvittava erityisosaaminen ja resurssit on luonnollisesti turvattava uudessakin tilanteessa.

Sanomalehti muutoksessa

Sanomalehti on merkittävässä asemassa suomalaisessa yhteiskunnassa. Painetun lehden rinnalle on tullut erilaisia digitaalisia tuotteita, kuten verkkolehti, näköislehti ja mobiiliuutiset. Digitalisoituminen on merkinnyt suurta muutosta sanomalehtien aineiston jakelulle ja käytölle.

Sekä painettua lehteä että digitaalisia tuotteita kehitetään koko ajan ja niiden rinnalle tulee uusia tuotteita ja jakelukanavia. Tänä päivänä on vaikeaa ennustaa, millainen sanomalehti on esimerkiksi 10 vuoden päästä. Teknisessä kehityksessä mukana pysyminen ja tulevaisuuden liiketoiminnan turvaaminen vaatii yrityksiltä investointeja niin varsinaisen tuotteen tekemiseen kuin sen jakeluun, oli kysymyksessä siten painettu tuote tai digitaalinen tuote tai palvelu. Selvyys tekijänoikeuksista on edellytys liiketoiminnan kehittämiseksi.

Kehitys on jo nyt johtanut siihen, että sanomalehtien aineistoja on entistä helpompi käyttää luvatta. Tästäkin syystä tekijänoikeuden merkitys on entisestään korostunut.

Työsuhtetekijänoikeus

Sanomalehtien kannalta tärkeää on työsuhtetekijänoikeutta koskevan säännöksen lisääminen tekijänoikeuslakiin. Tällainen säännös on jo olemassa tietokoneohjelmien ja tietokantojen osalta lain 40 b §:ssä. Esitämme, että säännös ulotetaan koskemaan muitakin teoslajeja ja valokuvia.

Työsuhtetekijänoikeutta koskeva sääntely on tietoyhteiskuntakehityksen myötä tullut välttämättömäksi. Aikaisemmin tekijänoikeuden suojaamalla sanomalehdellä on ollut yleensä vain painettu muoto, mutta digitalisoitumisen myötä sanomalehdet ovat monikanavaisia tuotteita (verkkolehdet ja -palvelut, mobiilipalvelut). Kuluttaja ei enää tyydy siihen, että saa tuotteen tietynä aikana tietystä paikasta. Kuluttaja haluaa valita, missä, millä tavalla ja milloin hän haluaa viestintäpalveluita käyttää.

Sanomalehtiyritys muokkaa ja räätälöi sanomalehden sisältöä ja jakaa sisällön tänä päivänä eri jakelumuodoissa ja kanavissa. Myös verkostoituminen ja yhteistyö muiden yritysten kanssa on arkipäivää. Investointitarve kasvaa. Asiakasmäärä ei kuitenkaan äärimmäisen kovassa kilpailutilanteessa välttämättä lisäännä. Sen sijaan asiakaskunta pirstaloituu ja yksittäiset asiakkaat on tavoitettava heidän parhaaksi katsomallaan tavalla.

Yhdellä sanomalehden numerolla tai esimerkiksi verkkoaineistolla on useita tekijöitä. Tilanne, jossa yritys joutuu erikseen neuvottelemaan ja eri korvausta vastaan hankkimaan omilta työsuhteisilta työntekijöiltään oikeudet normaaliin toimintaan ja

sen kehittämiseen, on vaikea. Yritys kantaa taloudellisen riskin toiminnasta ja työntekijä saa korvauksena palkan.

Lakiin tulee lisätä säännös, jonka mukaan työsuhteessa luodun teoksen taloudelliset tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle, jollei toisin sovita. Ehdottamassamme sääntelyssä tekijänoikeus työsuhteessa luotuun teokseen syntyisi lain nojalla tekijälle, kuten tähänkin saakka. Työsuhdetekijänoikeussäännöksen merkitys olisi siinä, että taloudelliset oikeudet siirtyisivät laissa olevan olettasäännöksen nojalla tekijältä työnantajalle.

Muuttamis- ja edelleenluovutusoikeudet

Tekijänoikeuslain 3 luku sisältää tekijänoikeuden siirtymistä koskevia säännöksiä. Lain 28 §:n mukaan se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, ei saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle, ellei toisin ole sovittu.

Oikeustilan selkeyttämiseksi ja tarpeettomien tulkintariitojen välittämiseksi 28 §:n olettasäännös pitäisi poistaa. Säännöksen kumoaminen ei estä sopimusosapuolia sopimasta halutessaan siitä, että muuttamis- ja edelleenluovutusoikeudet jäävät myyjälle.

Sopimuslisenssit

Sanomalehtien osalta sopimuslisenssit koskevat valokopiointia. Tämä sopimuslisenssi on vakiinnuttanut asemansa eikä Sanomalehtien Liitolla ole tämän suhteen huomautettavaa.

Vuonna 2005 toteutettu lainuudistus lisäsi entisestään sopimuslisenssien määrää ja järjestelmän piiriin tuli lukuisia uusia käyttöalueita (ns. uudet sopimuslisenssit). Kustantajien oikeuksia uusista sopimuslisenssisäännöksistä koskevat erityisesti tekijänoikeuslain 13a § (sisäinen tiedotuskäyttö), 14 § (opetus) ja 16d § (arkistojen, kirjastojen ja museoiden kokoelmien käyttö).

Uudet sopimuslisenssit koskevat teosten digitaalista kopiointia ja välittämistä yleisölle. Niiden strateginen merkitys on aivan eri luokkaa kuin vanhojen sopimuslisenssien. Sanomalehtien Liitto on vastustanut kustannustoimintaa koskettavien uusien sopimuslisenssien säätämistä, sillä niiden vaikutukset liiketoiminnan kehittämiseksi voivat digitalisoitumisen murrosvaiheessa olla hyvinkin kielteiset.

Digitaalisessa maailmassa suoran asiakassuhteen ylläpitäminen on yritykselle elintärkeää monipuolisten ja kilpailukykyisten sisältöpalvelujen rakentamiseksi. Tämä side katkeaa, jos kustantajan ja asiakkaan väliin tulee tekijänoikeusjärjestö päättämään sitovin vaikutuksin oikeuksien lisensioinnista ja lupien käyttöehdoista. Uusia liiketoimintamalleja ja tuotteita kehitettäessä sopimuslisenssien tekeminen alueelle, joka voi olla tulevaisuudessa lehdille merkittävää liiketoimintaa, ei ole suotavaa. Tällä alueella on ensisijaisesti pyrittävä toimimaan normaalin suoran asiakaskontaktin kautta.

Sähköisiä lehtileikkeitä koskeva 13a§ tulee kumota. Jos alueella on merkittävää kysyntää, sinne voi syntyä lehdille uutta liiketoimintaa. Mahdollisuus tämän kehittämiseen on oltava ensisijainen vaihtoehto.

Opetusta koskevasta 14§:stä sekä kirjastojen, arkistojen ja museoiden käyttöä koskevasta 16§:stä pitäisi poistaa oikeus yleisölle välittämiseen. Tämä välittäminen pitää olla ensisijaisesti yritysten toimintaa.

Internet, avoimet tietoverkot

Avoimet tietoverkot tuovat haasteita tekijänoikeudellisesta näkökulmasta. Tekijänoikeusperiaatteiden tulee olla periaatteiltaan samoja kuin painetun sanomalehden kohdalla.

Tekijänoikeudella suojattujen aineistojen käyttöön ja kaupalliseen hyödyntämiseen muiden kuin oikeuksien haltijan toimesta on suhtauduttava vakavasti, mutta asia pitää hoitaa yleisen lainsäädännön puolella.

Linkitys

Sanomalehdet haluavat suojella ja tuoda esille omaa, vahvaa nimeään omissa verkkolehdistään ja muissa verkkopalveluissaan. Aineisto voi olla monenlaista – maksutonta tai maksullista. Jos muut tahot käyttävät aineistoa esimerkiksi tuomalla sanomalehden aineiston toisen sivun/näkymän sisään, se katkaisee linkin varsinaiseen sisällön tuottajaan ja tarjoajaan. Tämä on liiketoiminnan kannalta varsinaisen sisällön tarjoajalle huono vaihtoehto.

Linkitys niin, että käyttäjä siirtyy linkin kautta suoraan kyseisen lehden tai palvelun sivulle, on toinen asia. Se tuo kävijöitä ja kuluttajia sivuille.

Pääperiaatteena tulee olla, että linkityksestä ja sisällön käytöstä pitää sopia.

Hakukoneet

Hakukoneiden toimintaan liittyy viestintäyritysten näkökulmasta sekä mahdollisuuksia että uhkia. Hakukoneet voivat olla yhteistyökumppaneita, mutta myös kilpailijoita. Myönteistä kehitystä voi olla esimerkiksi liikenteen lisääntyminen viestintäyrityksen verkkopalvelussa hakutuloksena syntyvien linkkilistojen kautta. Uhkan muodostaa esimerkiksi oikeudeton sisältöjen norkkiminen.

Hakukoneiden toimintaa voidaan arvioida tekijänoikeuden yleisten periaatteiden nojalla. Tässä vaiheessa emme näe tarvetta hakukoneita koskevalle erityissäätelylle.

"Aidatut" puutarhat

Sanomalehdet suhtautuvat varovaisesti ja kriittisesti "aidattuihin puutarhoihin". Esitetyt käyttöalueet ovat varsin laajoja, muun muassa opetustoiminnassa, yritysten ja viranomaisten sisäisessä käytössä. Näillä alueilla sanomalehdillä on intressi kehittää omia palveluita kysynnän pohjalta. Uuden liiketoiminnan kehittäminen vaikeutuisi tai tyrehtyisi täysin eikä tilanne olisi hyväksyttävä.

Mediakasvatus

Sanoamlehdet suhtautuvat positiivisesti mediakasvatukseen ja kustannettujen sisältöjen käyttöön mediakasvatuksessa, mutta tästä on sovittava oikeudenhaltijoiden kanssa erikseen. Yleisellä tasolla ei asiaa voida sopia.

Muita kommentteja

Tekijänoikeusasiat tulisi siirtää opetusministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Tekijänoikeudessa on kysymys enemmän elinkeinopolitiikasta kuin kulttuuripolitiikasta. Tarvittava erityisosaaminen ja resurssit on luonnollisesti turvattava uudessakin tilanteessa.

Lakimuutosten valmistelussa ja mahdollisissa työryhmissä tulee olla mukana merkittävät tekijänoikeuden haltijat. Kustannustoiminta on Suomessa merkittävä ala, mutta kieli rajaa markkina-alueen esimerkiksi sanomalehdille. Suomessa on laaja, monipuolinen ja kehittyvä sanomalehdistö, jolla on tulevaisuus myös digitaalisella puolella. Kehitys vaatii tuekseen tekijänlainsäädännön, jonka perusteet ovat hyvät ja pysyvät ja mahdollistavat muun muassa sanomalehden tuotteistamisen kuluttajien tarpeita vastaaviksi monikanavaisiksi tuotteiksi. Kehitysvaiheessa tämä vaatii yrityksiltä pääomia ja takuun siitä, että uusilla tuotteilla saadaan myös tulovirtaa. Jotta nämä näkökohdat otetaan huomioon lainsäädäntötyössä, on valmisteluvaiheessa oltava mukana kattava edustus.

Sanomalehtien Liitto ry

Kristiina Markkula
toiminnasta vastaava johtaja

Sanomalehtien Liitto on sanomalehtikustantajien toimialajärjestö, jonka tehtävänä on parantaa sanomalehtien toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä sekä hoitaa edunvalvontaa. Sanomalehtien Liitto on Viestinnän Keskusliiton jäsen.

Lisätietoja antaa

Kristiina Markkula
toiminnasta vastaava johtaja
kristiina.markkula@sanomalehdet.fi
puhelin 228 77 312